

Jan Wólkowski

Streszczenie doktoratu

Tytuł: „Apologetyka liturgiczna w myśli Catherine Pickstock.

Studium z zakresu teologii fundamentalnej”

Celem niniejszej pracy jest przeanalizowanie myśli brytyjskiej uczonej Catherine Pickstock ukrytej pod pojęciem „apologetyki liturgicznej”. Jest to teologiczna propozycja zmierzenia się z wyzwaniem jakim jest dla chrześcijaństwa sekularyzm, na którego receptą jest dla Pickstock przywrócenie kultury otwartej na przeżycie liturgiczne. Sekularyzm nie jest dla niej jedynie wypadkową przypadkowych czynników społecznych w danej epoce, ale odejściem od liturgicznego i doksolologicznego przeżywania życia. Tym, co dostrzega w liturgii jako *remedium* i przywrócenie właściwego porządku to ontologia znaku eucharystycznego, który stanowi dla niej ziszczenie (w duchu łacińskiej *consummatio*) rzeczywistości albo jej model.

Dysertacja została podzielona na cztery rozdziały. W pierwszym rozdziale zostały ukazane źródła myśli Cathrine Pickstock zważywszy na to, że jej refleksje w *After Writing* są osadzone w kontekście historiozoficznych analiz. Dlatego po zarysowaniu stanu debaty na temat samego ruchu Radykalnej Ortodoksji i jej recepcji w środowisku filozoficznym i teologicznym, zostaną zaprezentowane tradycje filozoficzne, które odgrywają kluczową rolę w stawianych przez nią diagnozach.

Natomiast w drugim rozdziale zaprezentowany zostanie kontekst ‘bliższy’ jej myśli, który rodzi się – jak zresztą dla całego ruchu – w relacji do postępującej sekularyzacji świata zachodniego. Na tym tle zaprezentowane są skutki sekularyzmu ujawniające się w dominacji nihilizmu w nowożytnej filozofii, który uniemożliwia odbiór Objawienia przez współczesnego człowieka (takich jak Ch. Taylor, M. Heidegger, czy J.-L. Marion). Do tych negatywnych przejawów można zaliczyć rewizję postrzegania przestrzeni, przyjęcie immanentyzmu (brak odniesienia do transcendencji), niszczenie kultury liturgicznej, rozdział rzeczywistości (dychotomia podmiotów: to co sekularne vs to co liturgiczne), a także modyfikacja przeżywania czasu. Refleksje Pickstock stawiające w centrum liturgię będą próbą wyjścia z tego impasu i

zrekonstruowanie możliwych warunków przyjęcia Objawienia w pejzażu postmodernistycznym.

W trzecim rozdziale przedstawione są zasadnicze wątki filozoficznej refleksji nad liturgią, w której ukaże się krytyka immanentyzmu i nihilizmu, wypływające z modernistycznego podejścia do świata. Idolatryzacja języka przez nowożytność oznacza zamknięcie człowieka w świecie jego wytworów, skąd może go wyprowadzić jedynie doświadczenie liturgiczne, przypominające o jego egzystencji doksologicznej.

Ostatni z rozdziałów jest próbą sformułowania głównych postulatów apologetycznych, jakie prezentuje Pickstock oraz inspiracji dla współczesnej teologii. Z jednej strony to zachęta do przemyślenia zmian w rozumieniu czasu i przestrzeni, jakie dokonały się w epoce nowożytnej, a mające dalekosiężne skutki kulturowe i społeczne. Z drugiej strony, to postulat „zwrotu liturgicznego”, jak to określa Pickstock, to odkrycie dwóch kategorii – przynależności oraz uczestnictwa, które są kluczowe dla zrozumienia postulatów zawartych w myśli Pickstock.

Jan Wólkowski

Summary of the doctoral dissertation:

**Topic: “Liturgical apologetics in the thought of Catherine Pickstock.
Study in fundamental theology”**

The aim of the doctoral dissertation is to analyze the thoughts of the British scholar Catherine Pickstock hidden under the term “liturgical apologetics”. It is a theological proposal to face the challenge of secularism for Christianity, the way for restoring a culture open to the liturgical experience. For her, secularism is not just the result of accidental social factors in a given epoch, but a departure from the liturgical and doxological way of living life. What she sees in the liturgy as a remedy and restoration of proper order is the ontology of the Eucharistic sign, which for her is the fulfillment (in the spirit of the Latin *consummatio*) of reality or its model.

The dissertation has been divided into four chapters. The first chapter presents the sources of Catherine Pickstock's thought, given that her reflections in *After Writing* are embedded in the context of historiosophical analyses. Therefore, after outlining the state of the debate on the Radical Orthodox movement itself and its reception in the philosophical and theological environment, the philosophical traditions that play a key role in its diagnoses will be presented.

In the second chapter, there is an approximate presentation of the context that is "closer" to her thought, which is born - as in the case of the entire movement - in relation to the progressive secularization of the Western world. Against this background, the effects of secularism revealed in the dominance of nihilism in modern philosophy, which prevents the reception of Revelation by modern man (such as Ch. Taylor, M. Heidegger, or J.-L. Marion), are presented. These negative manifestations include the revision of the perception of space, the adoption of immanentism (no reference to transcendence), the destruction of liturgical culture, the separation of reality (the dichotomy of subjects:

“secular” vs. “liturgical”), as well as a modification of the experience of time. Pickstock's reflections, which put the liturgy in the center, will be an attempt to get out of this impasse and reconstruct the possible conditions for accepting Revelation in a postmodern “landscape”.

The third chapter presents the main threads of philosophical reflection on the liturgy, in which the criticism of immanentism and nihilism, resulting from the modernist approach to the world, will be presented. The idolatrization of language by modernity means closing man in the world of his products, from which only liturgical experience can lead him out, reminding him of his doxological existence.

The last chapter is an attempt to formulate the main apologetic postulates presented by Pickstock and an inspiration for contemporary theology. On the one hand, it is an encouragement to rethink the changes in the understanding of time and space that have taken place in the modern era, with far-reaching cultural and social consequences. On the other hand, it is the postulate of the "liturgical turn", as Pickstock puts it, the discovery of two categories - belonging and participation, which are crucial to understanding the postulates contained in Pickstock's thought.